

голови вилетіли в одній хвилі всі мрії. Прибув на місце, зупинив коня. Пан вискочив із воза і приблизив ся, щоб заплатити. Аж тепер придивив ся Юзьо своєму гостеві. Вже простягнув руку по гроші — та нараз став, мов остовпілий. Перед ним стояв його шкільний товариш, один із колишніх найбільших його приятелів... Панок глянув спершу на візника зачудований, та в тій хвилі отворились йому очи — пізнав Юзя... Хотів його устиснути, кинутись йому на шию і вже розняв руки, щоб устиснути колишнього друга, та в тій хвилі опустив їх, кинув візникові заплату, що впала на землю і зник скоро в юрбі людей у двірцевій брамі... Він, пан-совітник, мав би обняти простого зарібника-візника?! Що з того, що там колись були вони приятелями. Перше був Юзьо богатим паничем, він сином бідного зарібника, а нині все вже обернулось... Тамте вже було, а се є...

Юзьо зрозумів, чому пан утік. Усьміхнув ся лиш, покивав головою, позбирав росипані гроші тай поїхав даліше...

Я. А. Г.

XXIУ. Миша.

Цілісеньку ніч не давала мені спокою настирна мишва: кругом під підлогою, в стінах, у стелі почав ся гуркіт та шелест, коли ще й лампа горіла. Спати хотіло ся дуже, здавалось: упаду-засну. Але тільки згасила сьвітло, — раз гуркіт, біганина, пискотнява та шкряботіння зразу подужчало. Тільки що сплющив очи і поплинуть перед тобою якісь картини, якісь шматочки картин закрутять ся мов у калейдоскопі, — зразу: шкряб-шкряб, пуць! — і примовкло... Насторочив ся — тихо... а там і покотить ся по підлозі дрібне колотіння мишачих ноженят. Повернеш ся, стукнеш, і те колотіння разом неначе оджене і потече малими струмками по норах у дальші кутки. Заспокоїш ся, знов стулиш очи, силкуєш ся не дослухатись, як знов щось потроху-помалу починає ворухнитись, крастись; вдивляєш ся у ті самоцьвітні мрії дрімоти, коли одразу — лує! Знов щось упало, знов колотить по підлозі і одбиваєть ся глухим колотінням у норі.

З початку я кидала все, що могла: спершу черевики, панчохи, далі ясика, далі коробочку з сірниками, навіть підсвічником покотила по підлозі і тим навела такий жах на своїх ворогів, що лишили мене аж на чверть години у спокою. Але голод мишачий зростав, зростала і відвага. Уже не під підлогою, а прямо по кімнаті бігали вони, гризлись за шафою, шкреблись під комодою, стрибали по стільцях, не знайшовши жадної поживи подали ся з пискотом до дому. Раз навіть учула я щось на собі: з ляком тріпонула я ковдрою, воно пискнуло і стрілою пробігло по мені, посипаючи дріжаками по тілу. Вже далі була невидержна. Устала я, розшукала пастку, поклала принаду і постановила коло мисника. Проминуло тихо кілька хвилин. Пастка — трах! Пискотнява, біганина ізмовкла. Запалюю сірника — дивлюсь: пастка порожня, принада зірвана. Ставлю знов.

Голод мишачий усе зростає, в їхньому гаморі чується вже сварка, борня: круг пастки зі смачною принадою, не гляючи на недавній переполох, кілька мишей товчуть ся, сперечаються, кому то вона достанеть ся. Знову — трах! Знову запалюю і бачу, як з шестеро тоненьких хвостиків мельнуло під мисник.

Принада ціла, але пастка спущена. Ще ставлю. І знов так само. Стомила ся, та вже сну ані в одному оці, в голові гудить, очі горять, у вухах неначе по сніпку якихсь гарячих дротів дріжить і дзвенить, злість і нудьга розбирає, а до світу далеко. А мишей ще гірш розбирає: от уже й на столі, де найпчка забула прибрати після вечері, цокають вилки і ножі, брязкотять ложки об тарілки, на етажерці шелестять папірці, у миснику цілий бенкет. Але мені вже все одно: втома, злість і ліньки уставати, ліньки бороти ся. Коли зразу — трах! і страшений голос у пастці. Нічого робити, запалюю, надіваю черевики, накидаю теплу хустку, забираю пастку і несу аж до сїней. Холод проймає мене, але я не звертаю уваги, бо ось — покараю-ж я хоч одного зі своїх ворогів на острах і науку пньшим. У сїнях відро, яким виносять попіл та сьміття. Вертаюсь у хату (а мій вязень тим часом бігає по пастці у сїнях), набираю глечик води, наливаю відро

до половини. Тоді нахиляю пастку, розкриваю і бідний вязень із жахом тулить ся до дротів, тих самих тюремних дротів, які за хвилину несамовито гриз. Струшую — усе держить ся. Тоді я хапаю вязня за хвіст і кидаю у відро.

Бідне створіння, чуже водяному життю, мусить про те добрати відваги і моторности, щоб боронити ся од видимої смерти. Я навіть милую ся її ловкими, іраціозними рухами, дивую ся енергії її підскоків, мені сьмішна та чепурність, з якою вона держить хвостика зверх води, зберігає вушка і вуса, щоб не замочити і не закаляти плаваючою золою і всяким сьмітем. Як вона огидливо одкидає те сьміте! З яким жахом кидаєть ся геть од якоїсь цибулини або недоїдка вареного мяса, забуваючи, що ни-ми-ж можна було-б заспокоїти свій голод. Крутить ся, вигрібаєть ся, стрибає, силкуєть ся, а чорні, опуклі оченята як намистинки блищать нерухомо на бідній мордочці, перенятій таким жахом, таким одчаєм, що мені завдають сорому і я швидче тікаю з сіней у кімнату. Там бенкет на всі заставки!

Але мене вже не він бентежить і не до тріумфуючої пискотняви дослухаю ся я: мені через дві кімнати чуєть ся плюскіт у брудному відрі і цокання об його залізні боки стрибаючої мишки. І сон не бере мене. Що далі — гірше. В мене мов пазурами впираєть ся і переляк і пекуча жага життя і одчай мишки, неначе се не вона вязень, а я. І думаєть ся: а як колись і мене люта доля в самий розпад життя вхопить і кине, ще повну сили і охоти до життя, у безодню бруду, нещастя і безпорадности?!

Не сила терпіти. Знов надіваю черевики і теплу хустку, знов запалюю сьвічку і іду — на сей раз не карати, а рятувати.

Вона вже не так енергічно бореть ся, вона вже не так чепурно держить ся: вже і вусики і вуха обмокли, і хвіст не плаває поверх, мордочка уся в бруді, навіть одно око запорошене; вона ще ворухпть ся, але потомляні лапки мляво працюють. Іноді тільки вибух одчаю підкине її до гори і знов вона ще важче плюхне назад із головою, вирине і зачне гребти потомленими лапками. Я схопила її за хвіст. Вона слабо здрігнула ся. Я вгорнула її в край

хустки, обтерла, хукнула разів кілька і поклала її долі. Мишка була неначе мертва, хоча і серце ще в ній коло-тило ся і хвіст здригував. Очевидячки вона вже не вірила в своє спасення. Але минула хвилина... друга... Чи блиск свічки, чи страх, чи надія воскресили її і вона зразу кинула ся, побігла, скільки стало ще нерозтраченої сили і зникла у норі.

Минули ся роки — чимало їх сплигло. Як миші би-лись люде, працювали та боролись, одні бенкетували, як миші в шафі, другі тільки-що несміливо пищали, та в жаху кидали ся на всі боки. Не одного вже доля вкинула у пастку та у відро. І ось вона мене вхопила і кинула в таке-ж відро: вузьке, глибоке, гидке — в йому не то що жити, а й умерти сором. Стрибаю я — стіна висока; я плаваю між сьмітям, у помиях, попіл і сьмітя засліплюють мене, одчай потроху одбирає енергію з надією в-купі, я плаваю все млявіще, тихше... О, доле! Ти-ж жінка! Не вже у тебе в жіночому твоєму серці не знайдеть ся й крихти милосердя, щоб витягти без міри дрібного проти тебе грішника, витягти з його гріхів та покути на чистий, вільний світ?!

Дніпрова Чайка.

